

■ Дзейныя асобы

ПРАПУСЦІЦЬ ПРАЗ СЭРЦА...

Такі прынцып палкоўніка ў адстаўцы Уладзіміра Фалецкага, які больш за 30 гадоў аддаў самаахвярнаму служэнню Айчыне

Ветэран Узброеных Сіл СССР чвэрць стагоддзя працуе ў Беларускай дзяржаўнай гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Яго называюць «зала-тым фондам» музея і прымаюць персанальныя заяўкі як на экскурсавода.

Уладзімір Палікарпавіч прыйшоў у музей ужо ў ста-лым узросце, але дзякуючы карпатлівай працы за ка-роткі час асвоіў аб'ёмны матэрыял па гісторыі Вялікай Айчыннай, не саромеўся вучыцца экскурсійнай справе ў маладых, але больш вопытных калег.

Захоплены, творчы чалавек, ён увесь час працуе над сабой. Пры падрыхтоўцы да экскурсій шмат чытае дакументальных матэрыялаў, мемуарнай літаратуры, вывучае ўспаміны ветэранаў, пастаянна карыстаецца дакументамі фондаў музея. Уладзімір Фалецкі валодае рэдкім дарам — умее выклікаць прыхільнасць да сябе ў слухачоў, наведвальнікаў музея, пераканаць іх у гі-старычнай праўдзе аб мінулай вайне.

Паспяхова валодаць прафесіяй музейнага работніка яму дапамагае ўвесь яго шматгадовы жыццёвы шлях. Уладзімір Палікарпавіч па праву называе сябе дзіцем вайны: ён нарадзіўся ў маі 1940 года ў вёсцы Рассвет Акцябрскага раёна, што на Гомельшчыне. З пачаткам Вялікай Айчыннай яго сям'я, як і тысячы іншых, спазнала ўсе жахі нямецкай акупацыі. Але ўсё ж самым яркім у-спамінам дзяцінства для Уладзіміра стаў дзень вызвален-ня ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, калі на ўскрайку яго вёскі спыніўся савецкі танк. І хлапчкі, сярод якіх быў і малалетні Валодзя, навіперадкі беглі да баявой машыны, зачаравана глядзелі на яе, узбіраліся на бра-ню, прымяралі танкавыя шлемафоны. Стаць танкістам з тых часоў стала заповітнай марай Уладзіміра.

У 1960 годзе ён быў прызваны службы ў гвардзей-скую вучэбную танкавую дывізію, што ў Печах. Менавіта франтавік Браніслаў Карпенка (цяпер ён узначальвае ветэранскую арганізацыю Ленінскага раёна сталіцы) даў сельскаму хлопцу сапраўдную пущёўку ў вайсковое жыццё, падтрымаў імкненне юнака стаць афіцэрам. Ула-дзімір Фалецкі скончыў курсы па падрыхтоўцы камандзі-раў узводаў, экстрэнам здаў экзамены ва Ульянаўскім танкавым вучылішчы. Ініцыятыўны і старанны афіцэр шмат гадоў паспяхова служыў на розных камандна-па-літычных пасадах, аб чым сведчыць ордэн «За службу Радзіме ва Узброеных Сілах СССР» 3-й ступені.

Незабыўная старонка ў біяграфіі Уладзіміра Фалец-кага — два гады, праведзеныя ў Афганістане. Будучы начальнікам палітаддзела 5-й гвардзейскай мотастра-лковай дывізіі, ён не раз удзельнічаў у аперацыях супраць душманаў, асабістым прыкладам натхняў воінаў-гвар-дзейцаў на паспяховае выкананне баявых задач. За праўленныя мужнасць і адвагу афіцэр узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі.

Па вяртанні на Радзіму служыў на адказнай пасадзе ў Гомельскім аблваенкамаце. Тут глыбокія і незагойныя раны ў яго лёсе пакінуў Чарнобыль. З першых дзён страшнай бяды, якая нечакана прыйшла ў нашу краіну, ён разам з іншымі ўдзельнічаў у шырокамаштабных лік-відацыйных работах на тэрыторыі вобласці.

Унукі Уладзіміра Палікарпавіча па прыкладзе дзеда сваё жыццё прысвяцілі служэнню Айчыне. Старэйшы скончыў Мінскае суворайскае ваеннае вучылішча і ва-енны факультэт БДУ, цяпер ён маёр, намеснік каман-дзіра батальёна. Другі ўнук — капітан, пасля заканчэн-ня Ваеннай акадэміі праходзіць службу ў пагранічных войсках.

У штомесячным часопісе Міністэрства абароны СССР «Военный вестник» у свой час тады яшчэ гвардыі пад-палкоўніку была прысвечана публікацыя. У артыкуле ёсць радкі, якія ярка характарызуюць афіцэра: «Ко-ла заняткаў падпалкоўніка Фалецкага такое шырокае, што цыркулем дваццаці чатырох гадзін акрэсліць яго немагчыма. Ён вырашае службовыя справы ў штабе і ў полі, да яго прыходзяць людзі дадому ў любы час су-так, а нярэдка ён сам выязджае за многія кіламетры ад гарнізона, каб разабрацца ў чымсьці лёсе. Праблемы і задачы навальваюцца на яго з усіх бакоў. І ўсё трэба зразумець, прапусціць праз сэрца, ні ад чаго нельга адмахнуцца...»

Мікалай ШАЎЧЭНКА, член Беларускага саюза журналістаў

■ Ракурс

УНІКАЛЬНАЕ МЕСЦА

Пачынаючы з канца XIX стагоддзя, невялікае поле пад Баранавічамі становіцца эпіцэнтрам баявой падрыхтоўкі. На манеўры ў Скобелеўскі лагер, названы ў гонар «белага генерала», прыбываюць вайскоўцы Рускай імператарскай арміі. У асноўным — ураджэнцы Беларусі.

За 125 гадоў існавання прызначэнне гэтага месца не змянілася. Сёння, ужо на Абуз-Лясноўскім палігоне, або 230-м агульнавайсковым па-лігоне Узброеных Сіл, удаска-нальваюць баявое майстэр-ства ваеннаслужачыя сучас-най беларускай арміі.

— Гісторыя Скобелеўскага лагера ўнікальная, — лічыць вядомы калекцыянер, лаў-рэат прэміі Прэзідэнта «За духоўнае адраджэнне» Ула-дзімір ЛІХАДЗЕДАЎ. — За-снаваны ў 1892 годзе, палігон ні разу не закрываўся, ніколі не пуставаў. З моманту яго ўтварэння ён належаў вой-скам царскай арміі. У гады Першай сусветнай тут раз-мяшчаліся палігон і лагер для

На фатаграфіях па-чатку мінулага ста-годдзя — шыкоўныя будынкі афіцэрскіх сходаў, манеўры, стрэльбы. Тут мож-на ўбачыць не толькі баявую падрыхтоўку войск Рускай арміі, а і тое, як узнага-роджвалі лепшых вайскоўцаў, як быў наладжаны іх побыт, якім чынам афіцэры і салдаты бавілі вольны час...

Гэтыя эксклюзіўныя кадры, а таксама не менш цікавыя ар-хіўныя матэрыялы, знойдзе-ныя калекцыянерам Уладзі-мірам Пеціевым і доктарам царкоўнай гісторыі Гардзе-ем Шчагловым, увойдуць у кнігу,

немцаў. У міжваенны перыяд, калі гэтая тэрыторыя знаходзі-лася пад Польшчай, — польскі вайсковы палігон, які падчас Другой сусветнай вайны пе-раўтварыўся ў канцэнтра-цыйна-працоўны лагер для савецкіх грамадзян. Пасля Вялікай Айчыннай вайны гэта быў палігон агульнасаюзнага значэння. Цяпер ён належыць нашай арміі.

Ідэя расказаць пра гісторыю Скобелеўскага лагера ўзнікла не выпадкова. Збіраючы ста-рыя фотаздымкі і паштоўкі, Уладзімір Ліхадзедаў знайшоў даволі рэдкія і малавядомыя выявы. Пры далейшым выву-чэнні ён даведаўся, што на іх адлюстраваны Скобелеўскі лагер, які дагэтуль амаль не-даследаваны гісторыкамі.

Цяпер у калекцыі Ліхадзе-дава — больш як 100 фота-здымкаў з выявай палігона.

прысвечаную гісторыі Скобе-леўскага лагера.

Дарэчы, чаму ён так назы-ваецца? Быў час, калі Мінскім гарнізонам, на балансе якога і знаходзіўся лагер, камандаваў генерал Міхаіл Скобелеў. Вы-датны рускі военачальнік XIX стагоддзя праславіўся падчас Руска-турэцкай вайны 1877—1878 гадоў. За любоў да бе-лых кіцеляў і коней увайшоў у

гісторыю як «белы генерал». У Скобелеўскім лагеры павінен быў з'явіцца помнік генералу, але планы перарвала Руска-японская вайна. Як лічаць эксперты, хутчэй за ўсё гэтыя грошы пайшлі на знакаміты помнік Скобелеву ў Маскве.

— У дарэвалюцыйны час Скобелеўскі лагер уяўляў сабой не проста палігон для манеўраў і вучэнняў, гэта быў жылы ла-гер са складанай інфраструк-турай, — гаворыць прафесар Мінскай духоўнай акадэміі, святар Гардзеі ШЧАГЛОЎ. — На яго тэрыторыі знаходзіліся цэлыя вуліцы, вельмі прыгожыя асабнякі афіцэрскіх сходаў, ста-яла царква, у якой у тым ліку маліліся жыхары навакольных вёсак. Таму нельга сказаць, што гэта было замкнёнае жы-ццё ваеннага гарнізона.

Як расказаў дырэктар Дзяржаўнага музея ваен-

най гісторыі Беларусі Сяр-гей АЗАРОНАК, за апошнія дзесяцігоддзе выставы, якая расказвала б наведвальнікам аб арганізацыі баявой па-дрыхтоўкі ў сучаснай арміі, а тым больш у ранейшыя часы, не было. «Тут жа нашы вы-токі ядуць яшчэ ў царскую Расію, дзе Беларусь была Паўночна-заходнім краем, — кажа дырэктар музея. — І служылі там беларусы, якія паказвалі добрыя вынікі сва-ёй баявой падрыхтоўкі. Сё-ня створана сучасная вучэб-на-матэрыяльная база забес-пячэння баявой падрыхтоўкі войскаў, але ўмовы, у якіх удасканалевалі сваё баявое майстэрства нашы продкі, мала чым саступаюць. На манеўры ў Скобелеўскі лагер прыязджала знаць. Гэта былі цэлыя святы! Калі глядзім на тыя падзеі праз фотаздымкі, адчуваецца любоў народа да сваёй арміі».

Дарэчы, да 100-годдзя Узброеных Сіл у Дзяржаў-ным музеі ваеннай гісторыі Беларусі будзе створана вя-лікая выстава, якая раскажа не толькі пра вытокі сучас-най беларускай арміі, а і пра тое, што адбываецца ў вой-ску сёння.

Вераніка КАНЮТА. kanyuta@vziazda.by

■ Малавядомыя старонкі гісторыі

Першы крок да вызвалення

Пра такія вайсковыя аперацыі, як Таропецка-Холмская, якая доўжылася з 9 студзеня па 6 лютага 1942 года, у зводках Саўінфармбюро паведамлялася: на такімсьці напрамку ідуць баі мясцовага значэння. А між іншым, за 29 сутак гэтай аперацыі страты савецкіх войскаў склалі 29 210 чалавек — штодзень гінула па адной тысячы вай-скоўцаў Чырвонай Арміі...

У Таропецка-Холмскай аперацыі ўдзельнічалі войскі 3-й і 4-й ударных армій Паўночна-Заходняга (з 22 лютага 1942 года — Калінінскага) фронту. Аб напружаных баях сведчыць наступны факт. За горад Холм два месяцы ішлі вулічныя баі. 1 лютага 1942 года войскі Паўночна-Заходняга фронту падышлі да Віцеб-ска на адлегласць усяго ў 4 кіламетры. Падчас аперацыі было вызвалена звыш 20 населеных пунктаў Мехаўскага (цяпер Га-радоцкага) раёна Віцебскай вобласці. Гэта была першая спроба Чырвонай Арміі пачаць вызваленне Беларусі.

У баях на Віцебшчыне асабліва вызначыліся 249-я стралко-вая дывізія і 51-я стралковая брыгада, 62-й, 67-й і 68-ы лыжныя батальёны. 16 лютага 1942 года 249-я стралковая дывізія, якой камандаваў генерал-маёр Герман Тарасаў, стала 16-й гвардзей-

скай і была ўзнагароджана ордэнам Леніна. Артылерыя дывізіі падпарадкоўвалася беларусу палкоўніку Іосіфу Харуку, які ў 1953 годзе нават абараніў дысертацыю на тэму «Артылерыя ў Таропецка-Холмскай аперацыі», а праз тры гады стаў генера-лам. Начальнікам супрацьпаветранай абароны 51-й стралковай брыгады быў палкоўнік Валянцін Грэкаў, кавалер пяці ордэнаў Чырвонага Сцяга. У пасляваенныя гады генерал-палкоўнік Грэ-каў — член Ваеннага Савета Беларускай ваеннай акругі.

Падчас Таропецка-Холмскай аперацыі на лініі фронту ўтвар-ыўся разрыў у 40 кіламетраў, які існаваў з лютага па 28 верасня 1942 года. У гісторыю гэты разрыў увайшоў пад назвай «Віцеб-скія (Суражскія) вароты». Яны забяспечвалі бесперабойную сувязь беларускіх партызанаў з Вялікай зямлёй. За 7,5 месяца ў савецкі тыл было адпраўлена 200 тысяч жанчын, старых і дзяцей. Да партызанаў былі накіраваны дзясяткі разведгруп, боепрыпасы, радыёстанцыі і медыкаменты. У 1977 годзе ў вёсцы Заполле Віцебскага раёна быў ўзведзены помнік, які сімвалізуе «Віцебскія (Суражскія) вароты».

Барыс ДАУГАТОВІЧ, кандыдат гістарычных навук